

WELKOM OP DE WATERSCHAPSDAG 2018

Onze Waterschapsdag vindt traditioneel rond de Wereldwaterdag op 22 maart plaats. Niet alleen het water is in die periode in belangstelling en beweging. Vorig jaar kwamen we bijeen kort na de Kamerverkiezingen, nu enkele dagen na de gemeenteraadsverkiezingen en volgend jaar kort voor de provinciale staten- en waterschapsverkiezingen.

Momenten van wisselingen van de wacht en momenten voor nieuwe visies en strategieën. Een voor ons belangrijke wisseling van de wacht is de komst van een nieuwe minister van Infrastructuur en Waterstaat: Cora van Nieuwenhuizen. Vorig jaar namen wij op onze Waterschapsdag afscheid van Melanie Schultz van Haegen en vandaag heten wij de nieuwe minister van harte welkom in de wereld van de waterschappen. We zijn heel blij dat u er bent! Graag gaan we met u eensgezind en ambitieus aan de slag met de grote uitdagingen die het waterbeheer kent. We hebben urgente opgaven in de klimaatadaptatie en de waterkwaliteit en staan als waterschappen in de startblokken om samen met u de komende jaren op deze beleidsterreinen het verschil te maken. De opgaven liegen er niet om. Iedereen is nodig: en elke stem en elke bijdrage telt.

Ook vandaag weer mogen we ons verheugen in een grote belangstelling voor de Waterschapsdag. Ik wil u allen, gasten en collega's, graag van harte welkom heten in Diligentia!

VERKIEZINGEN: ER VALT WAT TE KIEZEN

Verkiezingen betekent keuzes maken. Een keuze aan welke vraagstukken je belang hecht en een keuze hoe je die vraagstukken bij voorkeur zou willen aanpakken en oplossen. En dan aan de slag! Het waterbeheer van vandaag en morgen zit boordevol met inhoudelijke uitdagingen en er zijn keuzes te over hoe je die het beste kunt aangaan.

De keuzes die moeten worden gemaakt op het terrein van klimaat en water zijn urgent en schreeuwen om kiezers die richting en commitment willen geven. Als we niet aan de slag gaan met de inrichting van ons land gaan we zeker 70 miljard euro schade lijden, zo becijferde Deltares en het World Economic Forum noemt de klimaatverandering de grootste bedreiging voor onze economie.

Ik vatte ons werk eerder samen met de zin "goed waterbeheer is de veranderende omstandigheden net een stap voorblijven". In een tijd dat deze omstandigheden als gevolg van de klimaatverandering harder veranderen dan ooit gemeten kunnen we met het vinden van oplossingen en het treffen van maatregelen alleen snelheid houden als er keuzes worden gemaakt en er richting wordt gegeven. Verkiezingen zijn daarvoor het ideale instrument. Niet door keuzes en dilemma's te maskeren, maar door ze scherp te maken en duidelijk voor te leggen. Een overheid met duidelijke opvattingen die slagvaardig is in het treffen van maatregelen helpt burgers en bedrijven echt verder. Een overheid met opvattingen weet te verbinden en komt tot gewenste snelheid in de uitvoering om de veranderende klimaatomstandigheden voor te blijven.

VERANDERENDE OMSTANDIGHEDEN VRAGEN OM VERBINDENDE IDEEËN

Dit vraagt om een overheid met een opvatting. Of zoals hoogleraar Paul Scheffer begin januari in een opinie-artikel in de NRC schreef: een overheid die verbindende ideeën brengt. Dit ter overbrugging van dieper wordende breuklijnen in de samenleving, zoals de afstand tussen hoog- en laagopgeleiden, tussen jongeren en ouderen en tussen gevestigden en nieuwkomers.

Als nieuwe tegenstelling die moet worden overbrugd noemt Scheffer die tussen mens en natuur. Volgens hem toont de opwarming van de aarde aan dat omgang met de natuur uit het lood is geslagen. Er is dringend behoefte aan opvattingen en verbindende ideeën juist ook op het terrein waar wij werkzaam zijn. Verkiezingen laten de laatste jaren versplintering zien. Het is onze taak om vanuit de grote urgentie van ons werk verbinding aan te brengen tussen de veelheid aan opvattingen. Verbinding die zorgt voor draagvlak een aanzet tot uitvoering en actie. Het gaat in het waterbeheer niet om de technisch beste, maar juist om de maatschappelijk breedst gedragen aanpak.

De totstandkoming van het Interbestuurlijk Programma van de vier overheden in ons land is een goed voorbeeld van een verbindende overheidsaanpak die gericht is op het aanpakken van grote maatschappelijke vraagstukken. Waterschappen zijn van harte en ambitieus akkoord gegaan met deze nieuwe aanpak en willen zich graag bij komende waterschapsverkiezingen hiervoor verantwoorden en zich dan opnieuw openstellen voor koers en richting. Goed waterbeheer is op tijd kiezen!

EEN GEZAMENLIJKE AANPAK ALS NIEUWE NORM: INVESTERINGSAGENDA EN IBP

De Tweede Kamerverkiezingen en de daarop volgende kabinetsformatie afgelopen jaar zijn van groot belang geweest voor de inhoud en aanpak van ons waterschapswerk. De aandacht voor en de ambitie met het klimaatbeleid is verveelvoudigd ten opzicht van de periode er voor. Er is zoveel te doen en voortaan doen we alles samen. Toeval of niet; we hebben er zelf om gevraagd. Precies een jaar geleden boden wij samen met de gemeenten en provincies de investeringsagenda "Naar een duurzaam Nederland" aan de net gekozen Tweede Kamer en de formerende partijen aan. De investeringsagenda vormt een krachtige en samenhangende aanpak voor energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie. De decentrale overheden wisten uit eigen ervaring dat de aanpak van deze grote maatschappelijke vraagstukken geen uitstel meer duldt en dat alleen een gezamenlijke interbestuurlijke aanpak garanties geeft voor succes. Geen overheden meer die zeggen "je gaat er over of niet", maar provincies, gemeenten en waterschappen die de oplossing voor vraagstukken zoeken in het combineren van elkaars kracht en verantwoordelijkheid. De investeringsagenda bleek voor het Rijk "an offer you can't refuse". Juist in het waterbeheer hadden we al met elkaar ervaring met een tot voorbeeldstreckende interbestuurlijke aanpak van de hoogwaterbescherming en de zoetwatervoorziening in het Nationale Deltaprogramma onder leiding van Deltacommissaris Wim Kuijken.

Van die ervaring hebben de VNG, IPO en Unie van Waterschappen dankbaar gebruik gemaakt bij het opstellen van de investeringsagenda. En er is doorgewerkt. Tijdens de kabinetsformatie verscheen het derde luik van het Deltaprogramma; het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Dit door de gezamenlijke overheden opgestelde plan is een directe reactie op de geleden schade door overvloedige regenval de afgelopen jaren in vele delen van het land. De klimaatverandering is de abstractie voorbij en maakt geen onderscheid tussen stad, dorp of platteland. Schade kan zomaar en overal in grote omvang ontstaan.

Het nieuwe kabinet heeft zowel op de inhoud als op ons voorstel om interbestuurlijk samen te werken volmondig ja gezegd en voegt met de ondertekening van het Interbestuurlijk Programma op 14 februari jl. de daad bij het woord. Het Interbestuurlijk Programma bevat belangrijke voornemens op het terrein van energietransitie, circulaire economie, klimaatadaptatie, wonen, landbouw, natuur en versterking van de democratie. Op al deze onderwerpen hebben de waterschappen inbreng geleverd en werken wij gezamenlijk met de andere overheden aan de uitwerking en de monitoring van de resultaten. Er is sprake van gelijkwaardigheid en gedeelde regie.

GEDEELDE DOELSTELLINGEN, OPMAAT NAAR BESTUURSAKKOORD KLIMAATADAPTATIE

Van het Rijk wordt commitment aan de gedeelde doelstellingen, geld voor innovatie en stimulering en ruimte in regelgeving gevraagd. De komende maanden zal blijken of er voldoende commitment, middelen en ruimte beschikbaar zal komen. Interbestuurlijk samenwerken is een leerschool. Dat geldt voor gemeenten, provincies, waterschappen, maar ook voor de departementen van de Rijksoverheid.

We zijn positief gestemd over de brede aandacht die er vanuit het kabinet voor de gezamenlijkheid is en de open houding die men aan de dag legt. De totstandkoming van een interbestuurlijke afspraak over klimaatadaptatie is de komende weken in dat opzicht een testcase. De inhoud van de afspraken staat dankzij het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie al goeddeels vast.

Nu is het van belang om voldoende middelen ter beschikking te krijgen om concrete innovatieve en voorbeeldprojecten in gemeenten die in samenwerking met het waterschap tot stand komen te voorzien van cofinanciering. De plannen zijn klaar, de schop gaat nu al op veel plekken de grond in. Daarom is op 14 februari afgesproken dat er al in 2018 geld van het Rijk beschikbaar is. Dat is goed nieuws en ook hard nodig om in alle gemeenten in het land de ontwikkeling op gang te brengen en daarbij van elkaar te leren.

Ook is het belangrijk om snel de bouwregelgeving tegen het licht te houden en de gemeentelijke stresstesten op klimaateffecten zullen een goede input gaan vormen voor de nieuwe Omgevingsvisies. De stresstest is de watertoets 2.0. Wij zijn daar blij mee!

KEUZES VOOR WATERKWALITEIT: HET GAAT GOED, MAAR MOET BETER

Er moet ook gekozen worden op het terrein van de waterkwaliteit. Arjan Postma liet in de prachtige introfilm zien dat we van ver zijn gekomen en dat er spectaculaire verbeteringen op het terrein van de waterkwaliteit zijn geboekt. En dat waterkwaliteit voorwaardelijk is voor natuur, biodiversiteit en welzijn zal, neem ik aan, straks zeker door de directeur Natuurmonumenten Marc van der Tweel naar voren worden gebracht. Regelgeving, optimaal zuiveringsbeheer en natuurontwikkeling hebben bijgedragen aan de verbetering van de waterkwaliteit sinds de zeventiger jaren van de vorige eeuw.

Toch is er nog steeds reden tot zorg. Het halen van de waterkwaliteitsdoelen van de Europese Kader Richtlijn Water (KRW) lijkt buiten ons bereik te blijven. Weliswaar hebben we nog tot 2027 en zal de effectiviteit van reeds getroffen maatregelen nog toenemen, maar de belasting van gewasbeschermingsmiddelen, mest, nieuwe chemische stoffen en medicijnresten dreigen een onneembare barrière te blijven voor doelbereik. De afgelopen jaren is door velen daarover al de alarmbel geluid. En de waterschappen meten stagnatie in het bereiken van de gestelde doelen. Waterbeheerders zijn bezig met de voorbereiding van de derde en laatste beheerperiode van de KRW en zien zich bij ongewijzigd beleid en onvoldoende harde afspraken voor de vraag gesteld of doelen moeten worden verlaagd om niet in 2027 met de vingers tussen de deur te komen. Dat kan en mag niet de bedoeling zijn! Het vraagstuk is dus nu urgenter dan ooit. Terecht heeft de Tweede Kamer al in 2015 de minister gevraagd met partijen en belanghebbenden in gesprek te gaan om te bekijken of deze ontwikkeling ten goede kan worden gekeerd.

VAN DELTA-AANPAK WATERKWALITEIT NAAR GEZAMENLIJKE AFSpraak

Dit heeft geleid tot de ondertekening van de Delta-aanpak Waterkwaliteit. Deze breed ondertekende intentieverklaring heeft inmiddels een rijke oogst opgeleverd van uitkomsten van maar liefst 130 onderzoeken. Nu moet er tot duidelijke en samenhangende afspraken worden gekomen. Het liefst met zoveel mogelijk partijen en belanghebbenden. Interbestuurlijk en binnen de keten. De Unie van Waterschappen wil daarom graag op korte termijn de Delta-aanpak omzetten in een harde Delta-afspraken. Overheden, drinkwaterbedrijven, agrariërs, natuurterreinbeheerders, bedrijfsleven en industrie moeten nu gezamenlijk de stap zetten om de uit alle onderzoeken aanbevolen maatregelen te prioriteren. We kunnen niet alles doen en niet alles is even effectief. We moeten dus met elkaar kiezen. Hier gaat de 80-20-regel op. Wanneer wij 20% van de mogelijke maatregelen kiezen die ons 80% beter doelbereik geven, dan kiezen we slim en doelmatig.

En vervolgens geldt afspraak is afspraak. Interbestuurlijk en binnen de keten maken we afspraken over wie verantwoordelijk is voor het treffen van welke maatregel. Soms is dat regelgeving, soms is dat het aanspreken van de medicijnindustrie op medefinanciering van waterkwaliteitsmaatregelen, soms is het meer verplichtend uitvoeren van maatregelen uit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, soms is dat de installatie van pharmafilters en soms is dat het treffen van aanvullende voorzieningen op de afvalwaterzuivering. Ieder draagt vanuit zijn eigen taak- en verantwoordelijkheid bij aan het behalen van gezamenlijk gestelde doelen. Interbestuurlijk en op de juiste plek in de keten.

PRIORITEITSTELLING, GEZAMENLIJKE REGIE EN GEDEELDE UITVOERING EN MONITORING

Uitgangspunt is de bronbenadering; wat er niet in het water komt hoeven we er ook niet uit te halen. Wij stellen voor om voor de zomer van 2018 de Delta-afspraken Waterkwaliteit op inhoud en organisatie met elkaar vast te stellen. Positief is dat het nieuwe kabinet geld beschikbaar heeft voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Een inzet die gebaseerd is op de gezamenlijke prioriteitstelling in de Delta-afspraken ligt voor de hand. Op deze wijze voldoen wij aan breed maatschappelijk gedeelde wens voor schoon water. Er worden steeds meer nieuwe schadelijke stoffen in het water gevonden en de afvalwaterzuiveringen van meerdere waterschappen moest de afgelopen jaren uit productie omdat illegaal geloosde schadelijke stoffen het biologische zuiveringsproces verstoorden. Dat vraagt scherper toezicht en een strikter vergunningenbeleid. Maar ook de hoeveelheid medicijnresten, gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten stijgt nog steeds. Hoeveel meer aanleiding hebben we nodig om nu met grote ambitie een eensgezindheid als gezamenlijke partijen in de hele keten interbestuurlijk aan de slag te gaan? Ik roep u allen op om de reserves tegen een gezamenlijk aanpak te laten varen en nog voor de zomer 2018 een Delta-afspraken waterkwaliteit te maken!

Een gedeelde prioriteitstelling, een gedeelde regie, een gedeelde uitvoering, een gedeelde monitoring levert maatschappelijk gezien het beste totaal resultaat. De interbestuurlijke afspraken op het terrein van hoogwaterbescherming, zoetwater en klimaatadaptatie zijn voorbeelden op ons eigen terrein dat zo'n aanpak werkt. Het brede interbestuurlijke programma over klimaat, energietransitie, circulaire economie en wonen laat zien dat zo werken de nieuwe standaard is. En terecht. Mensen en bedrijven verwachten dat er 1 overheid is die eensgezind aan belangrijke opgaven werkt.

WATERSCHAPPEN: FUNCTIONELE OVERHEDEN, STRATEGISCHE GESPREKS- EN UITVOERINGSPARTNERS

De komende jaren hebben wij als waterschappen een belangrijke verantwoordelijkheid in het leveren van een bijdrage in het oplossen en aanpakken van grote maatschappelijke vraagstukken, zoals de door mij naar voren gebrachte klimaatadaptatie en de waterkwaliteit. Vanzelfsprekend naast onze belangrijke en onverminderde inspanningen voor de hoogwaterbescherming, energietransitie en circulaire economie. Bij al deze onderwerpen ligt voor elk waterschap afzonderlijk een grote opgave in de eigen regio. Er wordt juist daar, dicht bij bewoners en bedrijven, van ons een betekenisvolle en zichtbare bijdrage aan de op die opgaven verwacht. Samen met de andere overheden, bedrijfsleven, belangenorganisaties en, bovenal, met de mensen waarvoor wij ons werk doen.

Wij willen een overheid zijn die opvattingen heeft, keuzes maakt en de verbinding weet te leggen. De noodzaak en urgentie van ons waterwerk schept grote verplichtingen en uitdagingen, maar biedt vooral ongekende kansen en mogelijkheden om het nut, actualiteit en de kracht van de waterschappen te laten zien. Iedereen is daarbij nodig; elke stem en elke bijdrage telt!